

205 LET PRIRODOSLOVNEGA MUZEJA SLOVENIJE

205 let raziskovanja, ohranjanja in pripovedovanja zgodb narave

15. oktobra 2026 mineva 205 let od ustanovitve Kranjskega stanovskega muzeja ter 200 let od njegovega preimenovanja v Deželni muzej za Kranjsko, predhodnikov današnjega Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Več kot dve stoletji zbiranja, ohranjanja, raziskovanja in dokumentiranja narave je ustvarilo dediščino, ki danes ni le pričevanje o preteklosti, temveč tudi neprecenljiv vir za razumevanje sedanjosti in prihodnosti.

Prirodoslovni muzej Slovenije je mnogo več kot prostor razstavljenih predmetov. Je nacionalna ustanova, ki zbira, hrani, proučuje in javnosti predstavlja naravno dediščino Slovenije in sveta. V njegovih zbirkah je trenutno več kot milijon predmetov in primerkov; inventariziran je približno tretjinski delež tega obsežnega fonda. Zbirke so arhiv narave – materialni zapis geološke zgodovine, razvoja življenja, biotske in geološke raznovrstnosti ter sprememb okolja skozi čas.

Predmeti v naravoslovnih zbirkah imajo posebno lastnost: časa njihovega nastanka ni mogoče ponoviti. Primerka, zbranega na določenem kraju pred sto ali dvesto leti, danes ne moremo ponovno pridobiti v enakih okoliščinah. Prav zato zbirke z leti ne izgubljajo pomena, temveč ga pridobivajo. Omogočajo nam primerjavo nekdanjega in današnjega stanja narave ter z uporabo sodobnih raziskovalnih metod odgovarjajo tudi na vprašanja, ki si jih raziskovalci ob njihovem zbiranju še niso mogli zastaviti.

Muzej kot raziskovalna ustanova

Naravoslovno raziskovanje je bilo v temelju muzeja že ob njegovem nastanku in ostaja eno njegovih osrednjih poslanstev. Za razstavnimi dvoranami poteka obsežno delo kustosov in raziskovalcev: terensko delo, dokumentiranje, določanje in proučevanje primerkov, skrb za zbirke, njihova digitalizacija ter povezovanje podatkov z domačimi in mednarodnimi raziskovalnimi okolji.

Naravoslovne zbirke so zato tudi raziskovalna infrastruktura. V njih so shranjeni podatki o prostoru in času, ki omogočajo raziskave geološke preteklosti, razvoja in razširjenosti organizmov, spreminjanja življenjskih okolij ter posledic človekovega poseganja v naravo.

V času hitrih okoljskih in podnebnih sprememb postaja ta vloga še pomembnejša. Kar je bilo nekoč predvsem dokumentiranje narave, je danes tudi dokumentiranje njenega spreminjanja.

Narave ne hranimo samo v muzejskih vitrinah

Poslanstvo sodobnega Prirodoslovnega muzeja Slovenije se ne konča pri njegovih zidovih. Narava, ki jo raziskujemo in predstavljamo, je povsod okoli nas. Muzejske zbirke nam pomagajo razumeti procese, ki so oblikovali Slovenijo, njeno izjemno geološko in biotsko raznovrstnost ter pokrajine, v katerih živimo.

Muzej zato povezuje predmet, prostor in raziskavo v zgodbo. Primerek v zbirki ni samo mineral, kamnina, fosil, rastlina ali žival. Je dokument določenega kraja in časa ter del mnogo večje zgodbe o naravi.

Prav v tem je tudi bistvo našega razumevanja muzeja prihodnosti: **muzej brez zidov, v katerem je narava največji muzej Slovenije.**

205 let odgovornosti do prihodnosti

Generacije naravoslovcev, kustosov, raziskovalcev, preparatorjev in drugih sodelavcev so v 205 letih ustvarjale zbirke in znanje, ki jih danes hranimo v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Naša naloga ni samo, da to dediščino ohranimo, temveč da jo nadgrajujemo.

Vsaka generacija mora dokumentirati naravo svojega časa. Če danes ne bomo zbirali, raziskovali in beležili sprememb, prihodnje generacije ne bodo imele podatkov, s katerimi bi lahko razumele, kaj se je zgodilo.

Zato 205-letnica Prirodoslovnega muzeja Slovenije ni samo pogled nazaj. Je predvsem zaveza za prihodnost.

**Naravo raziskujemo, da jo razumemo.
Zbirke ohranjamo, da je ne pozabimo.
Znanje delimo, ker naravna dediščina pripada vsem.**

**Prirodoslovni muzej Slovenije
205 let – od leta 1821.**

Program prireditev in razstav ob 205. obletnici muzeja

14. 10., BTC, hala 8, od 10.00 do 12.00: Prvič v 205 letih odpiramo vrata muzejskih depojev – ogled Centralnega depoja, mokrega depoja in paleontološkega depoja.

14. 10., BTC, hala 7, od 10.00 do 12.00: Prvič v 205 letih odpiramo vrata muzejskih depojev – ogled mineraloškega depoja in knjižnice.

15. 10., Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova cesta 20, 1000 Ljubljana (vhod z Muzejske ulice 1):

– od 14.00 do 20.00: brezplačni ogled stalnih in občasnih razstav ter 20-odstotni popust pri nakupu muzejskih publikacij

– ob 17.00: predstavitev digitalne instalacije Od terena do muzejske diorame: Doživite naravo Slovenije v 360 stopinjah. Avtor: Boštjan Burger

– ob 18.00: javno vodstvo po razstavi Vsega je kriva Luna

Vabljeni!

Za razstavami – skriti del muzeja

Le majhen del več kot milijona predmetov in primerkov, ki jih hrani Prirodoslovni muzej Slovenije, je lahko hkrati predstavljen na razstavah. Velika večina naravoslovnih zbirk je shranjena v muzejskih depojih, kjer poteka pomemben, obiskovalcem večinoma neviden del muzejskega in raziskovalnega dela.

V depojih hranimo minerale, kamnine, fosile, rastlinsko in živalsko gradivo ter številne druge primerke, ki dokumentirajo naravo Slovenije in sveta. Različne zbirke zahtevajo različne načine in pogoje hranjenja. Posebej zahtevno je gradivo v mokrem depozu, kjer so primerki trajno shranjeni v tekočinskih konzervansih.

Depoji zato niso zgolj skladišča. So srce naravoslovnih zbirk in del raziskovalne infrastrukture muzeja – prostor, kjer se naravna dediščina dolgoročno ohranja, dokumentira, proučuje in je na voljo sedanjim ter prihodnjim generacijam raziskovalcev.

Ob 205-letnici bomo vrata depojev prvič odprli obiskovalcem in jim omogočili vpogled v del muzeja, ki ga javnost praviloma ne vidi. Zaradi narave depojskih prostorov, varnosti obiskovalcev in varovanja zbirk bodo ogledi potekali v skupinah do sedem oseb, posamezen ogled pa bo trajal do 12 minut. Obvezna bo predhodna prijava na elektronski naslov prijava@pms-lj.si. Število mest je omejeno. Obenem želimo opozoriti na prostorske in tehnične pogoje, ki so potrebni za varno hranjenje nacionalnih naravoslovnih zbirk, ter na potrebo po sodobnih depojskih prostorih.

Muzej namreč ni samo tisto, kar vidimo na razstavi. Velik del njegovega poslanstva se začne prav tam, kamor obiskovalci običajno nimajo dostopa.

Pogled na del ogledne depojske zbirke. Foto: Miha Jeršek

Neveljski mamut skozi podobe in zgodbe

Splet naključij in zavzetost muzejskih naravoslovcev sta pripomogla, da lahko danes v Prirodoslovnem muzeju Slovenije občudujemo skoraj v celoti ohranjeno okostje velikega samca dlakavega mamuta – eno najpomembnejših paleontoloških odkritij na Slovenskem in enega najbolj prepoznavnih muzejskih simbolov.

Spomladi leta 1938 so delavci pri urejanju nove struge Nevljice pri Nevljah naleteli na velike kosti. Novica o odkritju je hitro dosegla muzej in na najdišče sta prišla muzejska naravoslovca dr. Fran Kos in Viktor Herfort. Sledilo je zahtevno in za tedanje razmere izjemno skrbno izkopavanje. Kostí so dokumentirali, označili, zaščitili in postopoma prenesli v muzej.

Izkopavanje so spremljale tudi nenavadne zgodbe. Posamezne mamutove kosti so brez dovoljenja razkazovali celo po gostilnah, v Kamniku pa so za najdbo zahtevali precejšnjo odkupnino. Kljub zapletom je mamutovo okostje prišlo v Ljubljano, preživelo vojna leta in postalo eden osrednjih eksponatov Prirodoslovnega muzeja Slovenije.

Toda muzej ni ohranil samo mamuta. Ohranil je tudi dokumentacijo njegovega odkritja in izkopavanja. Med njo so fotografski negativi na steklu, ki nam skoraj devet desetletij pozneje omogočajo, da se vrnemo na najdišče in spremljamo delo takratnih muzejskih naravoslovcev.

Ob 205-letnici Prirodoslovnega muzeja Slovenije predstavljamo tri doslej redko objavljene posnetke izkopavanja neveljskega mamuta. Fotografije niso le pričevanje o enem najpomembnejših paleontoloških odkritij pri nas. So tudi dokument muzejskega dela in opomin, da je poslanstvo muzeja mnogo širše od razstavljanja predmetov: odkrivati, dokumentirati, raziskovati in ohranjati naravno dediščino ter jo predajati prihodnjim generacijam.

Slika 1. V začetni fazi izkopavanja je bilo treba odstraniti debele nanose prod in peska, ki so prekrivali najdišče. Fotografija prikazuje delavce med odkrivanjem območja, na katerem so ležali ostanki mamuta.

Arhiv Prirodoslovnega muzeja Slovenije; avtor neznan; digitaliziran negativ na steklu.

Slika 2. Mamutove kosti so bile razprostrte na veliki površini in so ležale globoko v modrosivi glini. Posamezne kosti so najprej označili z lesenimi paličicami, nato pa jih previdno odstranili, zaščitili in shranili. V levem zgornjem delu fotografije je vidna cerkev v Nevljah.

Arhiv Prirodoslovnega muzeja Slovenije; avtor neznan; digitaliziran negativ na steklu.

Slika 3. Dr. Fran Kos z ženo ob opornem zidu mostu na območju, kjer je bilo odkrito mamutovo okostje. Fran Kos je imel kot muzejski naravoslovec pomembno vlogo pri raziskovanju in ohranitvi neveljske najdbe.

Arhiv Prirodoslovnega muzeja Slovenije; avtor neznan; digitaliziran negativ na steklu.

Pripravil: mag. Matija Križnar

Od terena do muzejske diorame: Doživite naravo Slovenije v 360 stopinjah

Digitalna instalacija ne nadomešča pristnega muzejskega doživetja, temveč deluje kot njegov dinamični podaljšek: resničnost terena prenaša na zaslon, virtualno radovednost pa vrača nazaj k raziskovanju fizičnih eksponatov v muzeju.

Osrednja točka razstave je interaktivno digitalno vozlišče – velik zaslon na dotik, ki povezuje resnične naravne prostore Slovenije, njihove 360-stopinjske virtualne podobe in fizične zbirke muzeja.

Obiskovalec z dotikom izbere želeno naravno okolje ter vstopi v sferično vizualizacijo, nastalo z natančnim terenskim dokumentiranjem.

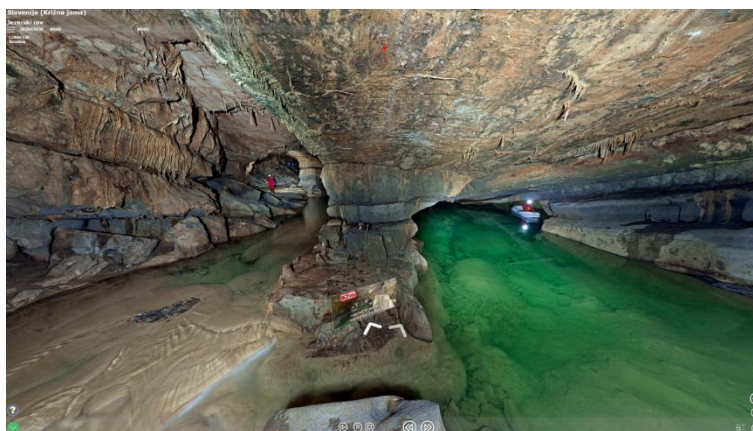
Doživetje povezuje tri korake:

realna geografska lokacija → 360° virtualna izkušnja → fizični muzejski eksponat ali diorama.

Ključni vsebinski sklopi:

Podzemni labirinti: 14 slovenskih kraških jam

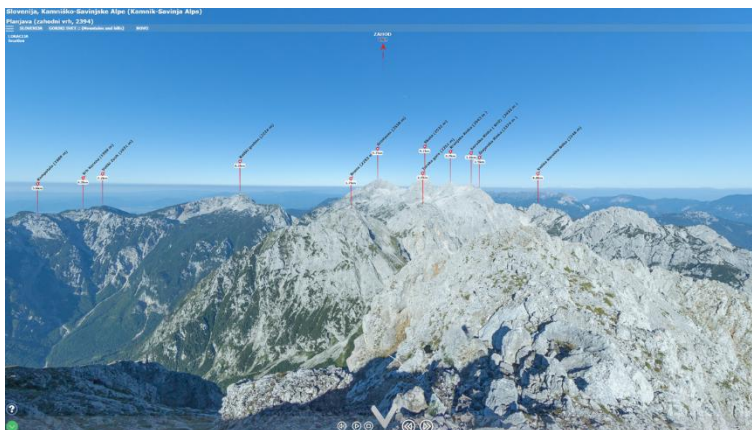
Skozi obsežno terensko dokumentacijo se obiskovalec potopi v temo, kapniško bogastvo in skrivnostno prostornost štirinajstih kraških jam. Po virtualnem raziskovanju vmesnik ponudi usmeritev z video vodnikom, ki obiskovalca popelje neposredno do fizičnega modela kraške jame v muzejskih prostorih.

Slika 4. Pogled na eno izmed jam za nadaljnje raziskovanje. Foto: Boštjan Burger

Z vrha na vrh: Gorstva in hribovja Slovenije

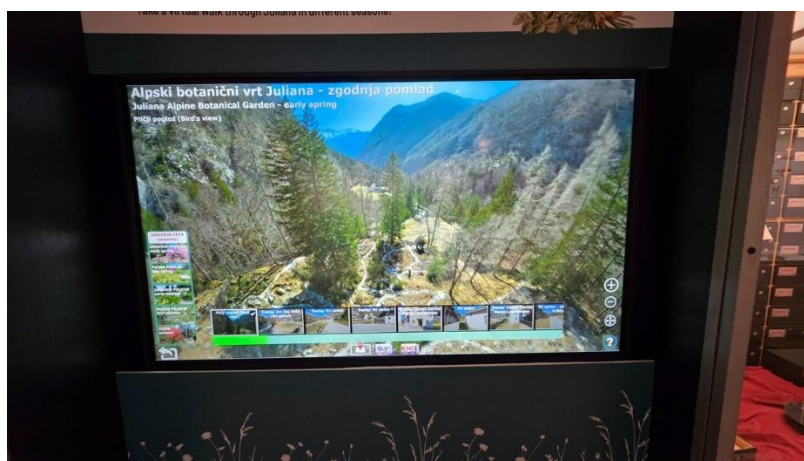
Virtualne sferične panorame odpirajo 360-stopinjski pogled z najvišjih grebenov in vrhov Julijskih Alp, Karavank, Kamniško-Savinjskih Alp, Pohorja, Posavskega hribovja ter Dinaridov, od koder digitalni namig vodi neposredno k alpski diorami v stalni razstavi.

Slika 5. Pogled na enega izmed menijev o gorah in hribovih. Foto: Boštjan Burger

Posebno podpoglavje: Alpski botanični vrt Juliana skozi letne čase

Znotraj gorskega sklopa se odpira prostorski vpogled v naš najstarejši alpski botanični vrt v naravnem okolju. Juliana je predstavljena v različnih letnih časih – od pomladnega prebujanja flore do poletnega razcveta in jesenske umiritve. Obiskovalec lahko primerja sezonske preobrazbe gorskega rastlinstva na terenu ter jih nato poveže z botaničnimi zbirkami in dioramo v muzeju.

Slika 6. Pogled na dotikalni ekran z meniji za ogled. Foto: Boštjan Burger

Ptičji preleti: Skrivnostni svet visokih barij

Doživite šotna barja z zračne perspektive. 360-stopinjski preleti preko neokrnjenih barij na Pokljuki, Jelovici in Pohorju razkrivajo hidrološko dinamiko in barjansko vegetacijo, video vodnik pa obiskovalca nato usmeri k ogledu barjanske diorame v muzeju.

Slika 7. Šotno barje iz ptičje perspektive. Foto: Boštjan Burger

Navodila za doživetje vsebin:

Izberite lokacijo: Dotaknite se zaslona in vstopite v 360-stopinjski ogled kraških jam, gorskih vrhov, botaničnega vrta Juliana ali visokih barij.

Raziščite prostor in čas: Zavrtite pogled v polni sferi, spoznajte terenske posnetke slovenskih pokrajin in opazujte sezonske preobrazbe gorske flore v Juliani.

Poiščite dioramo v muzeju: Sledite video namigu, ki vas z zaslona popelje do ustreznega modela jame, alpske ali barjanske diorame v stalni razstavi.

Digitalno instalacijo je pripravil Boštjan Burger.